

УДК 1:[316.7:316.324.8]

В.О. НІКІТЕНКО (начальник відділу міжнародних зв'язків, старший викладач кафедри іноземних мов)

Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя, Україна

E-mail:vitalina2006@ukr.net

ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ГЕОЦІННОСТІ ПЛАНЕТАРНОГО МАСШТАБУ: АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

В статті формулюється зміст загальнолюдських цінностей людства як цінностей планетарного масштабу в контексті геокультури; подається класифікація ціннісних орієнтирів, підкреслюється їх значення та загальнопланетарний характер

***Ключові слова:** цінності геокультурні, цінності планетарні, ціннісна система, регіональні геоцінності, етнонаціональні геоцінності, глобальні проблеми людства*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Світ цінностей складається із ціннісних елементів. Являючи собою явище соціальне, ціннісний світ не може сприйматися однозначно істинним або хибним. Істина доволі вузьке поняття, аби характеризувати цінність. знаходячись в певних соціальних умовах, суб'єкт позбавлений ціннісного вибору, а так і відповідальності за оцінку. Характеристики і критерії цінності завжди відносні. Також в рамках ціннісної проблематики доцільно визначити таке поняття, як «ціннісна система», яке визначається як «модель цінностей суспільства або групи, в якій індивідуальні цінності взаємопов'язані таким чином, щоб кожна із них підсилювала іншу і тим самим формувалося б узгоджене ціле [1,с.402]. Цінність – те, що почуття людей диктують визнати над існуючим, чого слід прагнути, споглядати, ставитись із повагою та визнанням. Цінність є не якістю будь-якої речі, а сутністю і одночасно умовою повноцінного буття об'єкту. Наявність великої кількості людських потреб і способів відчуття пояснює існування різноманітних оцінок: то, що для одного має велику цінність, для іншого – невелику або зовсім ніякої. Нас цікавить специфічний аспект дослідження геокультурних цінностей, а саме їх класифікація за двома видами ознак: перша класифікація – це їх поділ на світові, регіональні і національні геоцінності; друга – їх приналежність дев'яти гілкам цивілізаційного поділу планетарної спільноти, а саме: американській, арабо-ісламській, африканській, європейській, індуїстсько-індійській, конфуціанській, латиноамериканській, православно-слов'янській або японській регіональним секторам геокультури. Цивілізація взагалі - це головна форма людської організації простору і часу, втілена в певних засадах, які виражають духовну сутність народів. Кожна цивілізація - це замкнутий духовний простір, духовна спільність, яка існує і в минулому, і в сьогоденні, і одночасно, звернена в майбутнє. Цивілізація володіє певними якісними характеристиками, за якими її можна класифікувати, має певні ознаки та

певну шкалу координат. Поділ людства на цивілізації має не менше значення, ніж поділ його на раси. Якщо раси - це розподіл груп людей за фізичними ознаками, то цивілізації - це поділ людей за духовними ознаками. Якщо раса розрізняється за кольором шкіри, структурою волосся і іншим фізичним ознаками, то народи, що відносяться до тієї чи іншої цивілізації, поділяються за певним духовним ознаками, духовним настановам, психічним, психологічним ознаками, а значить і за цінностями.

Проблеми геокультури, що формує нові цінності, у розвитку соціальних систем є малодослідженим. Тому вихідними одиницями аналізу мають стати праці М. Бердяєва, С. Булгакова, В. Соловйова, В. Розанова, Е. Фромма, В. Франка, Ю. Хабермаса та П. Юркевича. Своєрідний аксіологічний драматизм характеризує філософські роздуми М. Вебера і А. Швейцера, О. Шпенглера і М. Гадамера, Х. Ортега-і-Гассета і К. Ясперса, З. Фрейда і К.-Г. Юнга, Ж.-П. Сартра і А. Камю, Й. Хайзінги і А. Тойнбі. Роботи щодо ціннісної проблематики знаходимо у вітчизняних авторів М.С.Дмитрієвої, А.І.Кавалерова, О.І.Колодного, А.Є.Конверського, І.Ф.Надольного, Л.В.Сохань, Л.А.Філіпповича, Б.П.Шубнякова, Н.Ф.Юхименка, В.Г.Воронкової. Ціннісно-світоглядні аспекти філософських категорій знаходимо в наукових працях П.П.Гайденка, Б.В.Починок, Г.М.Сібашвілі, В.С.Стьопіна, В.Г.Табачковського, а теологічне тлумачення цінностей має місце в роботах С.С.Аверінцева, Д.Гільдебранда, Е.Жильсона, Г.Марселя, П.Флоренського, А.Хюбшера.

Мета наукового дослідження

Виявлення та формалізація цінностей людства в контексті геокультури, що мають загально планетарний характер і мають безпосереднє відношення розв'язання глобальних проблем сучасного світу

Дана мета реалізується в наступних завданнях: розглянути функціонування загальнолюдських цінностей в механізмі планетарного соціального організму.

Обговорення проблеми

Виходячи з проблематики, що обговорюється на міжнародних екологічних форумах, конференціях, текстів маніфестів, програм розвитку, а також створення мережі міжнародних організацій, активної діяльності впливових світових організацій і формування світових рухів у певних сферах, напрямів міжнародної взаємодії держав і міждержавних об'єднань до всезагальних цінностей ми відносимо наступні цінності, що мають загальнолюдське значення: 1) мир, 2) екологічну безпеку, 3) «культуру миру» (доброзичливе співіснування держав світу), 4) ліквідацію тотальної бідності, 5) ліквідацію неграмотності, 6) забезпечення людства ресурсами на довготривалу перспективу, 7) збільшення тривалості життя і вирішення проблеми старіння людини, 8) вирішення проблеми деградації земель, 9) уникнення глобальних епідемій, 10) регулювання стрімкого збільшення кількості населення землі, 11) уникнення термоядерної війни, 12) недопущення нерозповсюдження ядерних технологій, 13) ліквідація нежиттєздатних моделей виробництва і споживання, 14) обмін науково-

технічними знаннями і розширення розробки сучасних проєктів, 15) співпраця держав в дусі глобального партнерства з метою збереження захисту і рекреації здорового стану і цілісності екосистеми, 16) визнання комплексного і взаємозалежного характеру Землі.

Подібну класифікацію загальнолюдських цінностей подають й інші дослідники, наприклад, О.М. Чумаков це робить у фундаментальній праці «Глобалізація. Контури целостного мира» [2, с.33-37]..

Саме вищеназвана сукупність цінностей має входити, на нашу думку, до геокультури, оскільки вона є предметами всезагальних міжнародної уваги і турботи, а це і є прямим доказом того, що саме її треба віднести до геоцінностей, оскільки саме вона має загальну цінність для людства. Отже, загальнолюдські цінності це ті, що носять планетарний характер і є важливими для людства в цілому. Коротко охарактеризуємо кожен із зазначених цінностей людства. Мета Миру як загальнолюдської цінності полягає у задоволенні всезагальної потреби безпеки та відсутності загрози життю. Мир вважають найвищою політичною цінністю як умову збереження найвищої цінності людини. Під Миром слід розуміти мирний час, епоху в історії будь-якої держави, коаліції держав, яка позначена відсутністю відкритих військових конфліктів між народом, який проживає на території що розглядається та іншим народом. Мир базується на невійськовій зовнішній політиці між державами, врахуванні національних інтересів кожної із сторін, а також на договорах або інших документах, що підписуються між сторонами. Нерідко мир переривається війною. Відсутність миру виключає суспільну і особисту безпеку. метою будь-якої війни є мир.

Під екобезпекою слід розуміти стан захищеності біосфери та людського суспільства, а на державному рівні – захищеність держави від загроз. що виникають в результаті антропогенних та природних впливів на оточуюче середовище. До складу поняття екологічної безпеки входить система регулювання і управління, що дозволяє прогнозувати, не допускати, а у випадку виникнення ліквідувати розвиток нестандартних ситуацій.

Проблема збереження ресурсів планети є екологічною і вирішується шляхом встановлення балансу між суспільством і природою. Збереження якісного різноманіття життя на Землі є одним із провідних завдань охорони біосфери. що виявляється в підтримці на планеті певної кількості живих організмів, необхідних для нормального функціонування біосфери із метою збереження якості води, атмосфери, підтримки родючості.

Проблема виснаження енергетичних ресурсів залишається і носить глобальний характер. Ресурси, які має Земля, діляться на поновлювані і непоновлювані. До перших відносяться сонячна енергія, тепло Землі, приливи океанів, лісу. Непоновлювані ресурси не заповнюються природою або заповнюються дуже повільно, набагато повільніше, ніж їх витрачають люди.

Вирішення проблеми ліквідації безграмотності криється в розширенні освітніх центрів, починаючи від найпростіших і закінчуючи ВНЗ, у Загальнолюдські цінності як геоцінності планетарного масштабу: антропологічні виміри

підвищенні якості освіти (підготовку мають здійснювати підготовлені фахівці), в удосконаленні структури освітньої системи, залучення місій тощо.

Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються носить глобальний характер, тому її цінність має світового значення. Існують різні нерідко прямо протилежні думки відносно впливу глобалізації на розвиток бідних держав: одні впевнені, що участь у світовій торгівлі, розширення доступу до нових ідей, технологій тощо мають сприятливий характер для основної маси населення країн що розвиваються, а інші стверджують, що це не так або не зовсім так. Бідність - один з тих глобальних викликів, пошук відповіді на який світовій спільноті належить шукати ще не одно десятиліття. Вона є першопричиною або супутнім, обтяжуючим чинником багатьох інших глобальних проблем, що, природно, ускладнює їх рішення. В той же час вона сама є породження ряду чинників, що діють на глобальному рівні. Бідність - феномен соціетарного порядку. Вона проектується на економіку, соціальні стосунки, політику, культуру; безпосередньо впливає на такі базові характеристики життя будь-якої людини, як стан здоров'я і рівень освіти. Тому так важливо зрозуміти, що є бідністю в останні десятиліття, що відбуватиметься з нею в найближчій перспективі. Одним з підсумків розвитку міжнародних відносин в другій половині нинішнього століття стало перетворення ядерної зброї безпосередньо на чинник світової політики, що тисне на всю систему глобальної безпеки навіть в умовах "постконфронтаційної епохи". У будь-якому випадку загроза зброєю масового ураження в умовах глобального світу розцінюватиметься як виклик усьому "міжнародному співтовариству", що вимагає превентивних заходів військово-поліцейського характеру, а значить нерозповсюдження ядерних технологій являє собою планетарну цінність.

Деградація ґрунтів носить безперечно глобальний характер, оскільки означає зниження чи втрату біологічної і економічної продуктивності і складної структури придатних до обробки земель, що зволожуються дощем, зрошуваних орних земель чи пасовищ. лісів і лісистих ділянок у посушливих, напівпосушливих і сухих регіонах у результаті землекористування чи дії одного чи кількох процесів, в тому числі пов'язаних із діяльністю людини і структурами розселення, таких як вітрова чи водна ерозія, погіршення фізичних, біологічних, хімічних та біологічних чи економічних властивостей ґрунтів та довготермінова втрата природного рослинного покриву.

Всесвітня глобалізація, і як наслідок загострення сучасних демографічних і екологічних проблеми у бідних країнах світу сприяють появі і поширення інфекційних захворювань. Особливе місце, в поширенні інфекційних захворювань займають схеми зміни соціального статусу і поведінки населення, наприклад, за рахунок поширення алкоголю і наркоманії. Окрім усього іншого останніми роками біотероризм несе величезну, але, на щастя, поки ще теоретичну небезпеку для усіх нас. Нарешті, по цілому ряду показників і причин СНІД залишається на сьогодні

однією з основних реальних проблем, що стоять перед людством, рішення якої доки ще не знайдене. Економічний збиток від інфекційних хвороб величезний, і фахівці невзможі навіть назвати цифри глобального збитку. Річ у тому, що епідемії наносять як прямий, так і непрямий збиток, який оцінити найпроблематичніше.

Культивування загальнолюдських цінностей, формує космополітичний світогляд і відповідну свідомість. Тому далеко не дивно, що саме кінець ХХ століття ознаменований новим сплеском космополітичного універсалізму. Один з провідних його представників Зб. Бжезинський вперше висунув тезу про необхідність створення системи глобального планування і довгострокового перерозподілу світових ресурсів, формування глобальної еліти і наднаціональної світової влади під політичним керівництвом США. Апофеозом космополітичного універсалізму можна вважати Хартію Землі, текст якої розроблявся десять років і був схвалений Міжнародною комісією з Декларації Землі при ЮНЕСКО в березні 2000 року. У ній викладені основні принципи сталого розвитку як «загальноприйняті стандарти, якими повинні керуватися всі люди, організації, ділові кола, уряди і транснаціональні інститути і за якими повинна оцінюватися їхня діяльність». Культивування загальнолюдських цінностей, формує космополітичний світогляд і відповідну свідомість. Тому далеко не дивно, що саме кінець ХХ століття ознаменований новим сплеском космополітичного універсалізму. Один з провідних його представників Зб. Бжезинський вперше висунув тезу про необхідність створення системи глобального планування і довгострокового перерозподілу світових ресурсів, формування глобальної еліти і наднаціональної світової влади під політичним керівництвом США. Апофеозом космополітичного універсалізму можна вважати Хартію Землі, текст якої розроблявся десять років і був схвалений Міжнародною комісією з Декларації Землі при ЮНЕСКО в березні 2000 року. У ній викладені основні принципи сталого розвитку як «загальноприйняті стандарти, якими повинні керуватися всі люди, організації, ділові кола, уряди і транснаціональні інститути і за якими повинна оцінюватися їхня діяльність».

Загальнолюдські цінності як геоцінності планетарного масштабу: антропологічні виміри

[3, с.400].

Таким чином слід підкреслити, що саме загальнолюдські цінності є спонукальними чинниками глобалізаційного процесу продуктом якого є планетарна або світова система. Планетарний соціальний організм є у такому випадку кінцевим продуктом у якому світова система має досягти онтологічної і організаційної цілісності і бути здатною до саморегуляції і самовідтворення. На цій світоглядно-ідеологічній основі і завдяки механізму ціннісно-сислової детермінації формується, а якщо точніше сказати мовою синергетики саморозгортається сучасна світова система, що набуває онтологічної цілісності і матеріалізується у якісно новому світо-порядку.

Необхідно підкреслити, що на сучасному етапі на перший план виходить ціннісно-сислова детермінанта планетарного життя і тому центр активації глобалізаційного руху переміщується у ціннісне протистояння між дев'ятьма вищеназваними цивілізаційними гілками, що сформувались на регіональних цінностях і утворили локальні центри соціального розвитку.

Висновки

Серед цінностей планетарного рівню ми визначили наступні значимі одиниці, що є породженням глобальних проблем людства, а саме: мир, екологічна безпека, ліквідація тотальної бідності, ліквідація неграмотності, забезпечення людства ресурсами на довготривалу перспективу, збільшення тривалості життя і вирішення проблеми старіння людини, вирішення проблеми деградації земель, уникнення глобальних епідемій, нерозповсюдження ядерних технологій, уникнення термоядерної війни, регулювання стрімкого збільшення населення, співпраця держав у дусі глобального партнерства. Отже, загальнолюдські цінності це ті, що носять планетарний характер і є важливими для людства в цілому. Загальнолюдські цінності сприяють інтеграційним процесам у структурі планетарного життя, а регіональні і етнонаціональні у такому випадку протистоять головній тенденції глобалізації і виступають як дезінтеграційні процеси.

Список використаної літератури

1. Социологический энциклопедический словарь. На русском, английском, немецком, французском и чешском языках. Редактор – координатор – академик РАН Г.В.Осипов. – М.: Издательская группа ИНФРА М-НОРМА, 1998. – 488 с.
2. Чумаков А.Н. Глобализация. Контуры целостного мира: монография. – 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Проспект, 2011. – 432 с.
3. Хартия Земли (Текст) // Безопасность Евразии. - 2001. - №2. –405 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sotsyolohycheskyy Encyclopedic Dictionary. In Russian, anghlyyskom, nemetskom, frantsuzskom and Cesky languages. Editor - Coordinator - Academician of RAS H.V.Osyrov. - Moscow: INFRA Yzdatelskaya group M-NORM, 1998. - 488 p.
2. Chumakov A.N. Globalization: monohrafyya. - 2nd ed .. rev. And add. - M.: Prospect, 2011. - 432 p.
3. World Hartyya (text) // Safety of EuroAsia. - 2001. - № 2. -405 P.

В.А. НИКИТЕНКО

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье

E-mail:vitalina2006@ukr.net

**ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ КАК ГЕОЦЕННОСТИ
ПЛАНЕТАРНОГО МАСШТАБА: АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕРЕНИЯ**

В статье формулируется содержание общечеловеческих ценностей человечества как ценностей планетарного масштаба в контексте геокультуры; подается классификация ценностных ориентиров, подчеркивается их значение и общепланетарный характер.

Ключевые слова: ценности геокультурные, ценности планетарные, ценностная система, региональные геоценности, этнонациональные геоценности, глобальные проблемы человечества.

V.NIKITENKO

Zaporizhzhya State Engineering Academy, Zaporizhzhya, Ukraine

E-mail:vitalina2006@ukr.net

**UNIVERSAL HUMAN VALUES AS GEOVALUES OF THE PLANETARY
SCALE: ANTHROPOLOGY SURVEYS**

The article formulates the content of universal values of humanity as a planetary-scale values in the context of geoculture; classification values is lighted up, highlights their importance and worldwide character is highlighted.

Being a social phenomenon, value world cannot be seen clearly true or false. The truth is rather narrow concept to characterize the value. Characteristics and criteria values are always relative. Also the value problems can be identified in such a thing as a "value system" which is defined as "the model values of the society or group in which individual values are interrelated in such a way that each of them strengthened the other and thus formed coherent whole. Value - what feelings dictate over existing recognize what to seek, contemplate, treated with respect and recognition. The value is not the quality of anything, but the essence and at the same time by being fully object. The large number of human needs and ways of feeling explains the existence of different ratings is that for a great value for the other - small or no. We are interested in a specific aspect of the study of geo-cultural values, such as their classification on two types of existence: first classification - a division of the global, regional and national geovalues, the second - they belong to nine civilization branches of planetary community, such as: American, Arab -Islamic, African, European, Indian, Confucian, Latin, Orthodox-Slavic and Japanese regional sectors. Civilization in general - is a major form of human organization of space and time, as embodied in certain principles that express the spiritual essence of people. Every civilization is a vicious spiritual space, spiritual community that exists in the past and present, while facing the future. Civilization has certain qualitative characteristics, which can be classified has certain features and scale coordinates. The division of mankind into a civilization no less important than its division into races. If the race is the distribution groups based on physical characteristics, the civilization is a division of people on a spiritual basis. If the race is distinguished by skin color, hair texture, and other physical attributes, the people belonging to a particular civilization, divided by a certain spiritual attributes, spiritual guidance, mental, psychological characteristics and values. Universal human values are the source of axiological interaction of civilization branches and the factor affecting the formation of world economy, world civil society and world government. On the contrary, regional and ethnonational values are the source of glocalization and the disintegrating factor for the interaction of civilization branches. Their conflicts served the background for a number of coercive confrontation areas between states and their socioeconomic and organizational political entities, conflicting between each other. Ukraine, being the subject of international relations, is on the periphery of Europe and therefore cannot adequately participate in world and European processes, as it has the

corrupted civilization code, the country's leadership and elite do not understand the depth of worldwide trends, and totalitarian management technologies are spreading in the Ukrainian society, which has no established democratic institutions, rules and regulations.

Keywords: geocultural values, planetary values, values system, regional geovalues, ethnonational geovalues, global problems of mankind.

Стаття надійшла до редколегії 23.06.13

Прийнята до друку 28.06.13

Рецензент: д.ф.н., проф. Рижова І.С.